

Virág Nándor (SZTE): A MedCollect egészségügyi áhírkorpusz társas deixiseinek statisztikai vizsgálata

Egy szöveg befogadóját nagyban befolyásolhatja a szövegben megjelenő megszólítási változatok használata. A társas deixisek használatával a szerző megteremti és identifikálja a közte és a befogadó között fennálló viszonyokat (l. Tátrai 2023), ez pedig alkalmas stratégia lehet az áhírszerzők kezében az olvasók kihasználására. Az MTA-SZTE-DE Elméleti Nyelvészeti és Informatikai Kutatócsoport hipotézise szerint az áhírek és valódi hírek szerzői eltérő módon alkalmazzák a társas viszonyok jelölését (l. Németh T. 2023). Ennek igazolására a MedCollect egészségügyi áhírkorpusz (Szécsényi–Nagy C.–Németh T. 2024) annotált szövegeit használtam, az innen nyert adatokat statisztikai elemzésnek vettem alá.

A csoport már végzett vizsgálatokat a szövegtípusok közötti különbségekkel kapcsolatban a társas deixisek témájában (Nagy C.–Szécsényi–Németh T. 2024a; 2024b). Abban a kutatásban a társas deixis több funkcióját különböztették meg, a szöveg írója és olvasója köztieket, más szereplők köztieket és egyéb formában társas deixisnek látszó kifejezéseket. Az eredmények kvantitatív elemzése során az összes szóalakat figyelembe vették, melyek magukon hordozzák a társas deixis jegyeit. A társas deixis megjelenhet névmásokon, igéken, birtokos szerkezetek személyjeleként és bizonyos névutókon is. A kutatás kimutatta a szövegtípusokban társas deixist használó kifejezések számának jelentős különbségét.

A társas deixis grammatikai megjelenése nem feltétlenül korrelál a diskurzusbeli megjelenésével, azaz egy megnyilatkozásban (mondatban) több elemen is előfordulhat ugyanaz a személyjelölés:

A TE kutyáDat viDD el sétálni, ne másét!

Ugyan a példában három tegező alak jelenik meg, ez a beszédpartner egyszeri tegező megszólításaként értelmezhető, csak grammatikai okok miatt jelenik meg több elemen is.

Elsőként a korábbi adatok különbségének szignifikanciáját és hatásméretét ellenőriztem khí-négyzet próba és Cramér-féle V együtthatóval, ezek alapján a szövegtípusok egymástól szignifikánsan különböznek, de a hatásuk gyenge. Szignifikanciateszteket végeztem a funkciókra is, amelyekből kiderült, hogy nem minden kategória különbözteti meg a két szövegtípust. Ezután az emMorph (Novák–Siklósi–Oravecz 2016) által jelölt szófajok eloszlását vizsgáltam a társas deixis funkciói szerinti eloszlásban. Amellett, hogy tovább erősítették az eredményeket, miszerint különböző eloszlást mutatnak a szövegtípusok a használt funkciók alapján, láthatjuk, hogy a szófajhasználatuk arányában nincs számottevő különbség. Végül pedig a mondat szintű elemzés során két vizsgálatot folytattam: egyrészt a részkorpuszokhoz viszonyítva milyen a különböző társas deixiseket tartalmazó mondatok aránya, másrészt a társas deixises mondatok hogyan oszlanak meg a funkciók tekintetében. Így is a szó szintű elemzéshez hasonló eloszlásokat találhatunk a társas deixisek abszolút számában és relatív eloszlásában is.

A kutatás megerősíti a csoport hipotézisét: az egészségügyi áhírek és a kontroll szövegek jelentősen különböznek a társas deixist kifejező alakok gyakoriságában és azok funkcióiban egyaránt. Az előadásban ezen különbségekre kívánok rávilágítani a statisztikai vizsgálatok eredményeinek ismertetésével.

Hivatkozások

- Nagy C. Katalin – Szécsényi Tibor – Németh T. Enikő 2024a. A formális és informális megszólítások vizsgálata a MedCollect egészségügyi áhírkorpuszban. Előadás. Bemutatkoznak az MTA Nemzeti Kutatási Programok bölcsészettudományi alprogramjai. Budapest.
- Nagy C. Katalin – Szécsényi Tibor – Németh T. Enikő 2024b. A társas deixis vizsgálata a MedCollect egészségügyi áhírkorpuszban. Előadás. Újdonságok a szemantikai és pragmatikai kutatásokban. Szeged.

- Németh T., Enikő 2023. Álhírek, áltudományos nézetek nyelvészeti azonosítása. *Magyar Nyelv* **119/4**:490–496. doi:10.18349/MagyarNyelv.2023.4.490.
- Novák, Attila – Borbála Siklósi – Csaba Oravecz 2016. A New Integrated Open-source Morphological Analyzer for Hungarian. In Nicoletta Calzolari – Khalid Choukri – Thierry Declerck – Sara Goggi – Marko Grobelnik – Bente Maegaard – Joseph Mariani – et al. (szerk.) *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16)*. Portorož, Slovenia: European Language Resources Association (ELRA). 1315–1322.
- Szécsényi Tibor – Nagy C. Katalin – Németh T. Enikő 2024. Felszólításannotálás a MedCollect egészségügyi álhírkorpuszban. In Berend Gábor – Gosztolya Gábor – Vincze Veronika (szerk.) *XX. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia*. Szeged: SZTE. 159–170.
- Tátrai, Szilárd 2023. A nézőpont a nyelvi megismerésben. A kontextusfüggő kiindulópontok kognitív nyelvészeti megközelítése. [Akadémiai nagydoktori mű]. ELTE.